

י"ג בכסלו תשפ"ב, 17.11.2021

גיליון מס' 780

פרשת וישלח

בין תיוגים ללימוד זכות

מאת הרב מאיר רובינשטיין, לביא

"וַיִּשְׁטֹם עֲשׂוֹ אֶת יַעֲקֹב עַל הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בָּרְכוּ אָבִיו וַיֹּאמֶר עֲשׂוֹ בְּלִבּוֹ יִקְרְבוּ יָמֵי אָבֶל אָבִי וְאֶהְרֹגָה אֶת יַעֲקֹב אָחִי"
(בראשית כ"ז: מ"א).

בעקבות דברים אלו של עשיו, רבקה דוחקת ביעקב לברוח לחרון: "וְעַתָּה בְּנֵי שָׁמֶע בְּקִלִּי וְקוּם בָּרוּחַ לְךָ אֵל לָבוֹן אָחִי
חֲרָנָה" (שם מ"ג).

כעבור עשרות שנים חוזר יעקב לארץ ישראל ועומד בפני פגישה עם עשיו. יעקב שולח מלאכים לעשיו:

"וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מְלָאכִים לְפָנָיו אֵל עֲשׂוֹ אָחִיו אֲרֻצָּה שְׁעֵיר שָׂדֵה אֲדוּם:

וַיֵּצֵאוּ אֹתָם לֵאמֹר כֹּה תֹאמְרוּן לְאֲדֹנָי לְעֲשׂוֹ כֹּה אָמַר עַבְדְּךָ יַעֲקֹב עִם לָבוֹן גְּרַתִּי וְאַחַר עַד עָתָה:

וַיְהִי לִי שׂוֹר וְחִמּוֹר צֹאן וְעֶבֶד וְשִׁפְחָה וְאֲשֻׁלְחָה לְהַגִּיד לְאֲדֹנָי לְמִצְאָה חֵן בְּעֵינֶיךָ:

וַיֵּשְׁבוּ הַמְּלָאכִים אֶל יַעֲקֹב לֵאמֹר בָּאנוּ אֵל אַחִיךָ אֵל עֲשׂוֹ וְגַם הִלְךְ לְקִרְיַתְךָ וְאַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ עִמּוֹ:

וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד וַיֵּצֵר לוֹ וַיַּחֲץ אֶת הָעֵם אֲשֶׁר אִתּוֹ וְאֶת הַצֹּאן וְאֶת הַבָּקָר וְהַגְּמָלִים לְשֵׁנֵי מַחֲנוֹת:

וַיֹּאמֶר אִם יָבוֹא עֲשׂוֹ אֵל הַמַּחֲנֶה הָאֶחָת וְהִכְהוּ וְהָיָה הַמַּחֲנֶה הַנֶּשְׂאָר לְפָלִיטָה:"

(לב, ד'-ט')

מה כוונתו של עשיו כשהוא הולך עם ארבע מאות איש לקראת יעקב?

לכאורה ניתן ללמוד על כוונתו מתוך תגובתו של יעקב. יעקב מפחד מאד וחושש לחייהם של בני משפחתו. בעיני יעקב, עשיו ככל הנראה בא עם אנשיו על מנת לנקום ולהרוג, וזאת גם דרך המפרשים. לדוגמה, הרד"ק שמתאר את דברי המלאכים: "ואינו הולך לקראתך לשלום אלא למלחמה, כי הוא בא בארבע מאות איש, נראה כי להלחם עמך בא."

לעומתו, הרשב"ם בוחר בדרך אחרת: "באנו אל אחיך אל עשו - ומצאת חן בעיניו כאשר אמרת, וגם הנה הוא מתוך ששמח בביאתך ובאהבתו אותך, הולך לקראתך וארבע מאות איש עמו לכבודך. זהו עיקר פשוטו..." (רשב"ם שם פסוק ז'). לדעת הרשב"ם עיקר פשוטו הוא ההיפך מדרכם של הפרשנים האחרים! עשיו בא לקראת יעקב בשמחה ומתוך אהבה וכבוד.

כל כך יפה וכל כך פשוט.

עברו עשרות שנים, רגעי הכעס של: "וישטם עשו את יעקב..." (כ"ז,מ"א) ושל "ואהרָגה את יעקב אחי" (שם) חלפו, רושם עמום בלבד נשאר בלב עשיו, ולכן דברי הפיוס של שליחי יעקב פעלו את פעולתם כך שרגש האחוה והאהבה התעורר שוב אצל עשיו.

אם אכן זאת האמת העובדתית מצד עשיו, מדוע יעקב מגיב באופן כל כך קשה? למה יעקב פועל כאילו בא מולו צבא עוין, למה הוא לא מצליח לזהות את האפשרות החיובית של האחוה והשלום?

אולי אפשר להציע סברה שבמעמקי הנפש של יעקב קל לו יותר להשאיר את עשיו כעשיו הרשע, כי כך מעשה המרמה שלו כלפי עשיו פחות מעורר את מצפונו. אולי יותר קל לו לחשוב על כך שנהג שלא כהוגן כלפי אדם רשע ומאיים מאשר כלפי אדם הגון הבא לבקש שלום. ההוכחה על צדקת פירושו של רשב"ם היא עצם המפגש בין שני האחים: "ויִרַץ עֶשָׂו לְקִרְאָתוֹ וַיַּחְבְּקֵהוּ וַיִּפֹּל עַל צְוֹאָרוֹ וַיִּשָּׁקֵהוּ וַיִּבְכּוּ." (לג,ד). המפגש עובר בשלום ובאהבה. אין שום סימני עוינות מצד עשיו.

אני מאד אוהב את פירושו של הרשב"ם, כיון שהוא שובר את הגישה הגורסת שעלינו לשים את עשיו בכל מעשיו "במגירה" של הרשע. מקרה זה בא לסתור את הגישה הזו. ההתנהגות שלו לא נראית כזו. נכון שהתורה מעידה על כך שהוא ביזה את הבכורה, ונכון שלהוריו הייתה מורת-רוח מבחירת נשותיו, ונכון שברגע גילוי עניין הברכות הייתה התעוררות של שנאה אצל עשיו ומחשבה להרוג את אחיו, אבל זה עדיין לא יוצר מצב שהוא מוחזק כמישהו רשע בכל מעשיו.

לגבי הרצון להרוג את אחיו, הרי שהוא מעולם לא הביא את הרצון הזה לידי ביטוי מעשי, ולגבי בחירת האשה נראה שיש בפסוקים ביטוי של מעין 'חזרה בתשובה' בעניין זה: "ויִרָא עֶשָׂו כִּי רָעוּת בָּנֹת בְּנֵי בְעִינֵי יַצְחָק אָבִיו". (כ"ח,ח).

נכון שמוטל עלינו כבני אדם לא לסמוך על הנס, אלא לנקוט בצעדי זהירות כדי להינצל מסכנה אפשרית, אבל מעבר לכך עלינו לחפש תמיד לימוד זכות על מעשי האחר, שנאמר "בצדק תשפוט עמיתך".

הרב מאיר רובינשטיין ואשתו זיוה חברי קיבוץ לביא. הורים לשבעה ילדים נשואים, מתוכם חמישה גרים בקיבוצי הקיבוץ הדתי. הרב מאיר נולד וגדל בשוודיה. לאחר שנת הכשרה של בני עקיבא בלביא, יצא ללימודי ישיבה ולאחר מכן חזר לשוודיה וכיהן כרב שם. מאז 1984 הוא חבר לביא, עסק בחקלאות ובריכוז פנים. מאז הקמת ישיבת מעלה גלבוע לפני 27 שנה הוא עובד כר"מ בישיבה.

כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש להירשם בקישור: <https://forms.gle/bzbZhmBafTeQLY3k6>
תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il